

meit is, anélkül, hogy elvesztette volna szerves kapcsolatát a múlt gyökereivel. Évek óta készült e mű nagyszabású folytatására, „A korszerű nevelés alapelvei“-nek kifejtésére: e sajtó alatt álló művének utolsó simításától ridegen elrántotta kezét a semmivel sem törődő Halál.

Kedves társunk és barátunk, Weszely Ödön! Egész életedet ritka odaadással és szorgalommal a nevelés ügyének szentelted, a tanügyi szolgálat és a tudományos pálya hierarchiájának úgyszólván valamennyi fokán. Mindenütt becsülettel teljesítetted kötelességedet. Valami tragikus vonás mindig ott borongott félénk, folyton aggodalmaskodó lelkedben s kiütközött sápadt arcodon: életed nem volt a boldogság termőföldje, sokszor érezted magadat a vak Sors üldözöttjének, az élet félreállítottjának. Látva pályád emelkedő irányzatát, mi sohasem hittünk a Te veledszületett tragikus érzésedben, pesszimista sötétlátásodban. Most rádöbbenünk arra, hogy igazad volt: ez a hirtelen enyészett pályád tetőpontján valóban a sorstragédiák végzetszerűsége. Egyetemünkön, ahová jöveleled, mint magad vallottad, életed legboldogabb pillanata volt, csak egyetlen egy előadást engedtek meg számodra a kórtól már megtört erőid. De betegen is eljöttél, hogy mint a tudomány hitvallója, valóban *professor*-a, teljesítsd kötelességedet, hirdesd a Tőled látott igazságot. Tovább, nagy fájdalomkra, ezt már nem kúthathatod és hirdetheted. De átlépve az örökkévalóság küszöbét, most már színről-színre láthatod a nap fényébe öltözött végső Igazságot. Emlékedet, mi, idelent, mindenkor kegyelettel ápoljuk. Weszely Ödön, kedves barátunk, Isten veled!

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Pestalozzinak stanzi nevelési kísérletéről írt levele magyarul.

Folyóiratunknak mint a magyar pedagógiai élet és pedagógiai irodalom központi megfigyelőjének nem lehet közömbösen elmennie a XIX. század legnagyobb nevelői egyikének, Pestalozzinak most először magyarra fordított stanzi levele mellett, mely nemcsak igen fontos adalék Pestalozzi élettörténetéhez, hanem egyúttal betekintést ad egész pedagógiai gondolkodásába. Ezért, ha kissé késve is, számot kell adnunk Pestalozzi e nevezetes művének megjelenéséről a magyar irodalomban és a magyar nevelők, főleg a kisdednevelők olvasmányai között, amiről még a „Kisdednevelés“ című derék folyóiratnak volt lelkes szerkesztője, néhai Kenyeres Elemér gondoskodott, mikor a szóban forgó stanzi levelet Szemere Samuval szakszerűen lefordíttatta és közrebocsátotta.¹

¹ Megjelent a „Kisdednevelés“ kiadásában, Budapesten, 1933-ban.

Mikor a francia forradalmat követő és Svájcot is hadszíntérré változtató háborúkban 1798-ban a franciák elpusztították Unterwalden kantont és egy egész sereg apátlan, anyátlan árva gyermek maradt gondviselő és anyagi támasz nélkül, Pestalozzi összeszedte s a stanzi Orsolya-nővérek kolostorában helyezte el őket, és egész energiáját nekik szentelte, míg 1799-ben a háborúnak újból való kitörése folytán intézete fel nem oszlott. Az ott végzett, öt hónapig tartó emberfölötti nevelői munkában határtalan önfeláldozással csodálatos eredményeket ért el s ez végleg a tanítói hivatáshoz kapcsolta őt. Pestalozzi akkor már túl volt neuhofi gazdálkodói kísérletének és ugyanott alapított első iskolájának csalódásain, s ő, kinek — tudjuk — még annyi hasonló keserves csalódás és kiábrándulás volt fönntartva a sors részéről, Burgdorfban, Münchenbuchseeban, sőt végül Yverdonban is, minthogy nem térhetett többé vissza Stanzba, legalább avval kívánt önmagának s barátainak emléket állítani életének és törekvéseinek erről az epizódjáról, hogy levelet írt Gessner Henrikhez stanzi élményeiről, ottani nagyszerű és nagyjelentőségű nevelési kísérletéről s eleven képet adott e kezdeményéről. A stanzi levelet Pestalozzi munkatársa, Niederer csak 1807-ben tette közzé.

E levél az egyetemes pedagógiai irodalom klasszikus alkotásai közé tartozik, s örvendenünk kell, hogy most már magyarul is hozzáférhető ez a rövidségénél és tömörségénél fogva nálunk is könnyen közkedvelté válható, nagy történeti jelentőségű emléke Pestalozzi működésének. Jól látta ő és ki is mondotta ebben a levélben nemcsak azt, hogy „bármily szerencsétlen is volt kísérlete, minden emberbaráti szívnek jól esik majd néhány pillanatig nála időzni és okairól elmélkedni“, s elégtételül szolgált neki leszögezni azt a meggyőződését is, hogy „egy boldog utókor bizonyára majd ott veszi fel újra az ő vágyainak fonalát, ahol ő elhagyni volt kénytelen“. Boldog volt, hogy népnevelési kívánságait, amennyire tudta, forgalomba hozhatta, s köztudattá avathatta azt a felfogást, hogy okvetlenül szükség van a nevelésügy átalakítására s hogy „a népművelés lehető legnagyobb hatását úgy lehetne elérni, — természetszerűen saját hazájára gondolt elsősorban, — ha az ország gyermekeinek jelentékeny számát, a legszegényebbeket is, tökéletes nevelésben részesítenék, de olyképen, hogy ezeket a gyermekeket nevelésük nem emelné ki körükből, hanem ellenkezőleg még szorosabban odakötné körükhöz“.

Ez a célzat teszi Pestalozzi stanzi levelét ma is aktuális eszmék gyűjteményévé s így a pedagógusoknak közösen hasznos olvasmányává. Azonkívül örök értékű pedagógiai remekművé teszi az a rajongó lélek és hősi akarat is, melyel stanzi nevelői feladatához hozzáfogott s melynek visszfénye ragyog a levél soraiban. Növendékeiről, a gyermekekről szól: „Reggeltől estig úgyszólván egyedül voltam közöttük. Ami jó csak történt testükön-lelkükön, minden az én kezemtől eredt. Min-

den támogatás, minden segélynyújtás a szükségben, minden tanítás, melyet kaptak, közvetlenül tőlem indult ki. Kezem a kezükben, szemem a szemükön nyugodott. Könnyeim összefolytak az övéikkel, mosolyom kísérte az övéiket. Nem a világban voltak, nem Stanzban voltak, hanem nálam voltak és én náluk voltam. Nem volt semmim, nem volt háztartásom, nem voltak barátaim, nem voltak szolgálaim, csak ők voltak az enyéim."

Gondolható, hogy Pestalozzinak, ki fönti vallomása szellemében élve, a levél további szakaszaiban behatóan elbeszéli és leírja egész nevelői és tanítói eljárásának részleteit, ki ezekben az „álmai“-ban élt, mily nehezére esett, mily fájdalmat okozott, hogy amikor oly közel hitte magát álmainak teljesüléséhez, el kellett hagynia Stanzot.

Ha nem volna telve Pestalozzi levele leggyakorlatibb nevelői tevékenységének s az eljárás legaprólékosabb fogásainak tanulságaival, akkor is csak maga az az apostoli szellem, mely átleng rajta, mindenkorra a klasszicitás becsét biztosítaná ez alkotásának.

Minden nevelőnek, most már minden magyar nevelőnek örök tanulságul egyszer el kellene olvasni a stanzi levelet.

Gyulai Agost.

IRODALOM.

Stuhlmann Patrik dr.: *Az ifjúkor lélektana.* (Scientia amabilis.) (Szent István Könyvek, 106.) Budapest, 1933. Szent István-Társulat. (8-r., 178 l.)

Bár Spranger *Psychologie des Jugendalters* című művében már 1924-ben teljes mértékben ráirányította a figyelmet az ifjúkor lélektanára s megindította e speciális pszichológiai érdeklődés magyaránú fejlődését, azért tudományos irodalmunkban a legújabb időkig hiányzott e tárgykörbe tartozó ismereteink önálló és eredeti összefoglalása magyar tudós tollából s egyedül a bécsi Charlotte Bühler *Das Seelenleben des Jugendlichen* című németnyelvű művének fordítására voltunk utalva, melyet Várkonyi Hildebrand készített 1925-ben. Az 1933. esztendő magyar könyvtermésében azonban egyszerre két feldolgozása jelenik meg ezeknek az ifjúkor pszichológiájára vonatkozó vizsgálódásoknak: Marcell Mihálynak *Az ifjúság lelkevilága* című könyve és Stuhlmann Patriknak címbeli munkája.

Stuhlmann könyve a tárgyat rajongva szerető tudós, az egész életét az ifjúság szerető gondozásának szentelő tanár lelkes bevezetésével indul meg, elhódítva a gyermekpszichológia részére a *scientia amabilis* elnevezést, mely eddig a növénytan számára volt lefoglalva. Szerzőnk maga jelöli ki nemcsak a források gazdag világát, melyből az ifjúkor pszichológusának a legnagyobb szorgalommal és szakértelemmel merítenie kell, hanem egyúttal programját és kritériumait is annak az odaadó munkának, mely az ezekkel a kérdésekkel foglalkozó kutatóra vár. Aki ehhez az ismerethez kíván jutni, annak tanulmányoznia kell az elemi lélektant, a típusok pszichológiáját, a lélek-